การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะวิชาสัมมาชีพแก่เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

The Participatory Development of an Ethnographic Museum to Promote Ethical Careers for Ethnic Youth in Learning Community School "Somdej-Ya" Mae Cheam, Chiang Mai

จรีพร นาคสัมฤทธิ์[1]

Jareeporn Naksamrit[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า 2) ศึกษาทักษะวิชาสัมมาชีพของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์และกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยายและพรรณนา เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง 20 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์พฤติกรรม

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าเกิดจากการพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ 1) ครูและผู้เรียนมีความต้องการในการที่จะปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มีการเชิญภูมิปัญญาในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดออกแบบและสร้างพิพิธภัณฑ์โดยใช้ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนออกแบบพิพิธภัณฑ์สัมมาชีพที่เหมาะสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ตรงกับความต้องการในการฟื้นฟูอาชีพที่ทำให้คนในชุมชนอยู่รอดได้ จากการร่วมคิดร่วมทำในหมู่ ชาวบ้าน ครู ผู้สนับสนุนการศึกษาเข้ามาร่วมวางแผนพัฒนาอย่างไม่เป็นทางการ 3) การดำเนินการ ครูผู้มีบทบาทสัมพันธ์ชุมชนได้เชิญคนในชุมชนท้องถิ่นมาออกแบบพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดของชุมชนและเริ่มดำเนินการสร้างแบบคิดไปทำไป ครูผู้สอนและผู้เรียนใช้โอกาสเข้าร่วมเรียนรู้การสร้างพิพิธภัณฑ์ตามแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการปฏิบัติจริง 4) ผลจากการพัฒนาพิพิธภัณฑ์นำมาเชื่อมโยงการเรียนรู้สัมมาชีพของชาติพันธุ์ในโรงเรียน ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพสัมมาชีพของเยาวชนชาติพันธุ์ที่เป็นแบบวิถีชีวิตจริงและแบบจัดแสดงวัตถุข้าวของเครื่องใช้ เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติและเรียนรู้ทักษะอาชีพจากภูมิปัญญาชาติพันธุ์และพื้นเมือง กระบวนการเรียนรู้เกิด

[1] อาจารย์ประจำ, วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1] Lecturer, College of Bhodivijalaya, Srinakharinwirot University

จากครูและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อม ๆกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ตามวิถีชีวิตเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนชาติพันธุ์

คำสำคัญ: พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์, การมีส่วนร่วม, สัมมาชีพ, กลุ่มชาติพันธุ์, ชุมชนการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to 1) study the participatory development of an ethnographic museum in “Somdej-ya”, a community school 2) study the ethical career skills of ethnic youth groups and the learning process in an ethnographic museum. Methodologies were descriptive and narrative research. Data were collected from interviews. The key informants were 20 people consisting of; local wisdom personnel, teachers, students and the participants from the school. Research tools were semi-structured interviews and behavioral observation. Data were analyzed by content analysis and behavior analysis.

The research results showed that the participatory development of the ethnographic museum in the community school was in four development phases: 1) Teachers and students need to improve learning resources in schools. They invited participants with local wisdom of the community to take part in conceptualizing and creating the museum, using their knowledge of ethnic “Karen” 2) Participation in planning and design of the museum and presenting occupations suitable for ethnic groups and compatible with the demand of the people to rehabilitate vocational skills to help them survive in the community through the sharing of ideas among villagers, teachers and educational supporters who are unofficially involved 3) Implementation; teachers who play a role in the community association invited the local community to design a learning center museum. The concepts of the community served as the guideline and beginning of the process of creating the museum. Teachers and students get the opportunity to participate in learning to build a museum from local practical wisdom 4) Development of the ethnographic museum and occupations linked to learning in schools. Teachers use the museum as a learning source to support ethnic groups in learning ethical careers. Students learn a way of life from exhibition of ethnic material in the museum. Students learn practicality from their tribal wisdom and also learn from the natives. The learning processes were interactive learning between teachers and the students. The learning in an ethnographic museum was a way of life and self-reliance for ethnic community.

Keywords: ethnographic museum, participation, ethical career, ethnic group, learning community

บทนำ

ในสังคมไทยมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา การงานอาชีพในชุมชนท้องถิ่นซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดแสดงวัตถุต่างๆรวมถึงวิถีชีวิต เรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต และพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไป เช่น พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ธรณีวิทยา พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง เป็นต้น พิพิธภัณฑ์เหล่านี้เป็นแหล่งให้นักเรียนนักศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไป ได้เข้าไปศึกษาตามจุดมุ่งหมายหรือตามความสนใจของตน ส่วนมากพิพิธภัณฑ์จะประกอบด้วยภัณฑารักษ์ที่ดูแลแนะนำให้ความรู้ มีข้าวของวัตถุโบราณ มีสื่อมัลติมีเดียที่มีภาพประกอบเสียงหรือวัตถุจัดแสดง พิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ทั่วไปจึงเป็นการเรียนรู้แบบทางเดียว คือ มีผู้ถ่ายทอดและผู้รับความรู้ ส่วนพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ที่มีการพัฒนาในโรงเรียนหลายแห่งมีการจัดแสดงประวัติความเป็นมาของโรงเรียน จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ ผลงานของโรงเรียนหรือของชุมชนในอดีตตามสภาพชุมชนท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายที่เป็นสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ปัจจุบันโรงเรียนได้หันมาให้ความสนใจกับพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับโรงเรียน เช่น การจัดทำพิพิธภัณฑ์ชาวเขา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์แหล่งโบราณคดีชุมชน พิพิธภัณฑ์มีประโยชน์ในการสร้างกิจกรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสภาพสังคมในอดีตของชุมชน และภูมิปัญญาของคนที่อยู่ในถิ่นฐานนั้นที่สั่งสมกันมาอย่างต่อเนื่องและกำลังสูญหายไปตามกระแสการพัฒนาหลัก พิพิธภัณฑ์เป็นที่สร้างความเชื่อมั่นของชาวบ้านในภูมิปัญญาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนและการยอมรับตัวตนทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน (สายันต์ ไพรชาญจิตร์,2558) แม้รัฐจะส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพื้นที่ที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ แต่ก็ยังนับว่าน้อยมากที่จะสนับสนุนให้เชื่อมโยงกับระบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง พิพิธภัณฑ์จึงมีหน้าที่เป็นแต่เพียงการแสดงข้าวของที่ขาดวิถีชีวิต มีพิพิธภัณฑ์เพียงไม่กี่แห่งที่สามารถสร้างรูปแบบการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นแหล่งสะสมภูมิปัญญาให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ เป็นแหล่งสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้กับผู้เรียน พิพิธภัณฑ์จะถูกออกแบบให้แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่แต่ละบริบทของสภาพเมืองและท้องถิ่น ที่มีกลุ่มคนที่หลากหลายอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่อย่างหลากหลายทั้งชาวกะเหรี่ยง อาข่า (อีก้อ) ม้ง (แม้ว) เมี่ยน (เย้า) ลีซอ มูเซอ(ลาหู่) ขมุ ลัวะ (สถาบันวิจัยชาวเขา, 2555) วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มีวิถีชีวิตแตกต่างจากคนเมืองและคนพื้นราบ การดำรงชีพของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะเหมาะกับสภาพของชุมชนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมการสั่งสมภูมิปัญญาการดำรงชีพที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และวิถีชีวิตตามสภาพภูมิทัศน์ เหล่านี้มีการสั่งสมทั้งโบราณวัตถุและองค์ความรู้อยู่ในตัวคนเฒ่าคนแก่มานานหลายชั่วอายุคน เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ พิพิธภัณฑ์ไม่เพียงแต่รวบรวมข้าวของเครื่องใช้เรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติพันธุ์แล้ว ยังสามารถเป็นฐานปฏิบัติงานอาชีพสัมมาชีพของชาติพันธุ์ถ่ายทอดสู่การเรียนรู้ของเยาวชนบนพื้นที่สูง ที่ผ่านมาพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ทำหน้าที่เป็นสถานที่ให้ผู้เรียนได้เข้าไปเรียนรู้เยี่ยมชม แต่ยังขาดมิติของวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่จริงที่เป็น “พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต” เชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองในด้านสัมมาชีพมีการจัดการเรียนสอนทั้งวิชาการและวิชาอาชีพ โรงเรียนจึงควรพัฒนาพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ให้มีหน้าที่เป็นได้มากกว่าสถานที่จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ การแสดง

สถาปัตยกรรมหรือการจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้เพียงให้ผู้ศึกษาเรียนรู้ได้ดูเพียงเท่านั้น พิพิธภัณฑ์ในโรงเรียนควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะกับวิถีชีวิต ส่งเสริมการปฏิบัติการต่อยอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านทักษะอาชีพในท้องถิ่นทำให้ชุมชนชาติพันธุ์อยู่รอดได้ด้วยสัมมาชีพที่เหมาะสมกับชุมชน พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์จะเป็นการสร้างความรู้และฟื้นฟูภูมิปัญญาที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในทุกมิติ (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2550) การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ที่เป็นรูปแบบผสมผสานที่มีทั้งองค์ความรู้ภูมิปัญญาจากอดีตสู่ปัจจุบัน และกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ในโรงเรียนเป็นการฝึกทักษะวิชาสัมมาชีพแก่เยาวชนตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ยังเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า
2. ศึกษาทักษะวิชาสัมมาชีพของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์และกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะวิชาสัมมาชีพแก่เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ใช้กรอบแนวคิดคือ 1) แนวคิดพิพิธภัณฑ์แหล่งรวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของไทย จัดแสดงศิลปวัตถุข้าวของเครื่องใช้ตลอดจนภาพถ่ายที่ถ่ายทอดเรื่องราววัฒนธรรมจารีตประเพณีวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ (สถาบันวิจัยชาวเขา, 2555) และการสร้างพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตจัดแสดงวิถีชีวิตจริงตามสภาพสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) แนวคิดการมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่ม ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นรับผลที่เกิดขึ้น และขั้นประเมินผลการพัฒนา (อคิน รพีพัฒน์, 2547) ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากแรงภายในของคนในชุมชนทั้งภูมิปัญญาชาติพันธุ์ ครู นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนการเรียนรู้มาเรียนรู้ร่วมกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ เกิดความภาคภูมิใจและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ 3) แนวคิดสัมมาชีพ เน้นศึกษาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพในชุมชนชาติพันธุ์ นำมาเป็นสื่อสร้างความเข้มแข็งปลูกฝังจิตสำนึก สร้างความตระหนักในวิถีชีวิต ซึ่งสัมมาชีพมีความผูกพันอิงอาศัยกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและภูมิวัฒนธรรม ทำให้เกิดวิถีชีวิตที่มีความพอเพียงพึ่งพาตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์และสัมมาชีพเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดภายในพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยายและพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวปกาเกอะญอ (กะเหรี่ยง) เป็นผู้ที่มีภูมิความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ของตนในด้านต่างๆเป็นอย่างดีและเป็นผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน 5 คน 2) ครู เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าและมีประสบการณ์การสอนทักษะสัมมาชีพแก่เด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ 5 คน 3) นักเรียน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้เรียนรู้สัมมาชีพตั้งแต่เข้ารับการ

ศึกษาในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้ 6 คน ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นชาวบ้านและผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ 4 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง สัมภาษณ์การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมและแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ใช้ศึกษาทักษะวิชาสัมมาชีพของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์และกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สัมมาชีพ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์พฤติกรรมจากการสังเกต

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้วิจัยสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในขั้นคิดริเริ่มโครงการ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่โรงเรียน โดยเป็นผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้กลุ่มเป้าหมายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและชุมชน และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของโรงเรียนและชุมชน 2) ผู้วิจัยสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกับครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายเข้ามีส่วนร่วมกำหนดแผนและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ 3) พูดคุยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย สังเกตและบันทึกพฤติกรรมกลุ่มผู้ที่เข้ามามีส่วนในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมทักษะวิชาสัมมาชีพแก่เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในโรงเรียน ทั้งการดำเนินการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก รวมทั้งการสร้างเนื้อหาสาระของสัมมาชีพชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ 4) สังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมในการสรุปผลงานที่เกิดขึ้น ผลดีผลเสียและร่วมกันรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ที่กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วม 5) ประเมินผลโครงการพัฒนาพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์จากการสนทนาสอบถามความคิดเห็นและวิเคราะห์ผล

ผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งอยู่ในพื้นที่บนภูเขาสูง มีชุมชนชาติพันธุ์อาศัยอยู่เป็นส่วนมาก เป็นชุมชนชาวกะเหรี่ยงหรือปกาเกอะญอและเป็นที่ตั้งของโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า รอบๆ เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ทางราชการอนุญาตให้ก่อสร้างเป็นสถานศึกษา จัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในรูปแบบชุมชนการเรียนรู้มากว่า 17 ปี พื้นที่ของโรงเรียนมีพื้นที่ว่างเปล่าที่สามารถนำมาทำประโยชน์ทางการศึกษาโดยนำมาพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้ได้ สภาพภูมิทัศน์รอบๆโรงเรียนเป็นภูเขาโอบล้อมรอบเป็นภาพแสดงวิถีชีวิตของคนในอำเภอแม่แจ่มเป็นภูมิทัศน์ของวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชีวิตพึ่งพาวิถีเกษตรและธรรมชาติเป็นหลัก แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในอำเภอส่วนมากจะเป็นวิถีคนพื้นเมืองหรือชาวล้านนา มีชุมชนชาติพันธุ์ที่อยู่บนภูเขาสูงเข้ามาแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอยู่เสมอ การพัฒนาพิพิธภัณฑ์เพื่อรวบรวมภูมิปัญญา ความรู้และวิถีชีวิตรวมทั้งทักษะอาชีพสัมมาชีพของชาติพันธุ์จะต่อยอดความรู้วิถีชีวิตและอาชีพที่เหมาะสมกับคนในชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งควรพัฒนาขึ้นสำหรับผู้เรียน ครูผู้สอนในโรงเรียนคนหนึ่งเป็นครูผู้มีประสบการณ์ในการศึกษาของชุมชนชาติพันธุ์ได้คิดริเริ่มที่จะจัดทำแหล่งเรียนรู้โดยเริ่มจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับนักวิจัย หาพื้นที่ที่เหมาะสม โดยระยะแรกโรงเรียนเคยประสานกับทางเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 6 และผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็กผู้ดูแลพื้นที่ เพื่อขอใช้พื้นที่ของโรงเรียนขนาดเล็กในความดูแลที่ถูกยุบ

ควบรวมไปแล้ว ซึ่งเป็นอาคารเดี่ยวชั้นเดียวยกพื้นสูงนำมาทำเป็นพิพิธภัณฑ์ แต่ด้วยอุปสรรคของการขออนุญาตจากทางราชการที่ใช้เวลานาน และความชำรุดทรุดโทรมของตัวอาคารโรงเรียนขนาดเล็กแห่งนั้นไม่สามารถที่จะใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดดำเนินการได้ ทั้งผู้วิจัย ครู และชาวบ้านได้ร่วมกันปรึกษาหารือและเปลี่ยนสถานที่จัดทำพิพิธภัณฑ์ใหม่โดยใช้รูปแบบที่ไม่ยึดติดกับอาคารสถานที่ และพิพิธภัณฑ์สามารถมีชีวิตชีวาได้ จากแหล่งการเรียนรู้เดิมซึ่งมีประวัติศาสตร์บอกเล่าความเป็นมาอยู่ในตัวอยู่แล้ว พื้นที่โรงเรียนจึงเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้น มีการจัดการเรียนการสอน การอยู่เรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ เกือบทั้งหมดและมีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเพียงเล็กน้อย โรงเรียนจึงเป็นตัวพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ที่พร้อมให้เข้าเยี่ยมชม ส่วนสนามบอลของโรงเรียนที่ทิ้งรกร้างไม่ค่อยได้ใช้งาน ถูกนำมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ที่จะจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้และองค์ความรู้หลังจากที่ทำการรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ และองค์ความรู้ด้านสัมมาชีพต่าง ๆของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อไป กระบวนการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ได้เริ่มจากจุดเล็ก ๆ ของกลุ่มผู้ที่ต้องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาและวิถีชีวิตของผู้เรียน ที่เริ่มจากโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่มาเยี่ยมชมกิจการของโรงเรียน และมีความสนใจจึงให้การสนับสนุนทุน จากการศึกษาการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ที่ไม่เป็นทางการ แต่สามารถทำให้เกิดผลในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ได้จริง โดยผู้วิจัยนำเสนอผล ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1-2 สภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ทิ้งร้างไม่สามารถนำมาทำประโยชน์หรือพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์

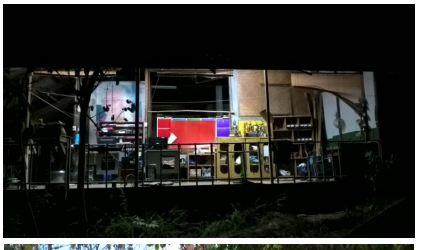

ภาพประกอบ 3-5 บริเวณโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

1. การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าเกิดจากกระบวนการพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การสร้างขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) ครูและผู้เรียนรู้ในโรงเรียนมีความต้องการในการที่จะพัฒนาแหล่งเรียนรู้ขึ้นมาโดยนำภูมิปัญญาของชาติพันธุ์กลับมาสร้างสรรค์ใหม่ รูปแบบพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียนจึงได้เกิดขึ้นจากความต้องการพัฒนา การเชิญผู้รู้ ภูมิปัญญาในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ออกแบบและสร้างพิพิธภัณฑ์ เพื่อนำความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์มาถ่ายทอดในโรงเรียน

ภาพประกอบ 6-7 ชาวชุมชนคิดสร้างพิพิธภัณฑ์

2) ย้อนร่วมกันทำ (Reunion) การมีส่วนร่วมในการวางแผนออกแบบพิพิธภัณฑ์เพื่อส่งเสริมสัมมาชีพที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์และตรงกับความต้องการในการฟื้นฟูอาชีพที่ทำให้อยู่รอดได้ในชุมชนเป็นการร่วมคิดร่วมทำโดยครู ผู้รู้ภูมิปัญญา และผู้สนับสนุนการศึกษา เข้ามารวมตัวกันพบปะ พูดคุยกัน ร่วมวางแผนโครงการที่เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ

ภาพประกอบ 8-10 นักวิจัย ครู ผู้รู้ชาวชาติพันธุ์ย้อนคิดร่วมกันทำ

3) ลงมือทำ (Run) การดำเนินการขั้นนี้ครูผู้มีบทบาทเข้าสัมพันธ์กับชุมชน ได้เชิญผู้รู้ในชุมชนมาออกแบบผังแหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ตามแนวคิดของชุมชนชาติพันธุ์และเริ่มสร้างจากการสนับสนุนทุนของบุคคลภายนอก ครูผู้สอนในโรงเรียนและผู้เรียนใช้โอกาสเข้าร่วมเรียนรู้การสร้างพิพิธภัณฑ์ตามแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการปฏิบัติจริง ทั้งการร่วมกระบวนการจัดเตรียมวัสดุก่อสร้างบ้านดิน การปลูกสร้างเรือนไม้ไผ่แบบกะเหรี่ยง การเข้าร่วมก่อสร้างพิพิธภัณฑ์บางระยะเป็นการเรียนรู้ไปกับผู้รู้

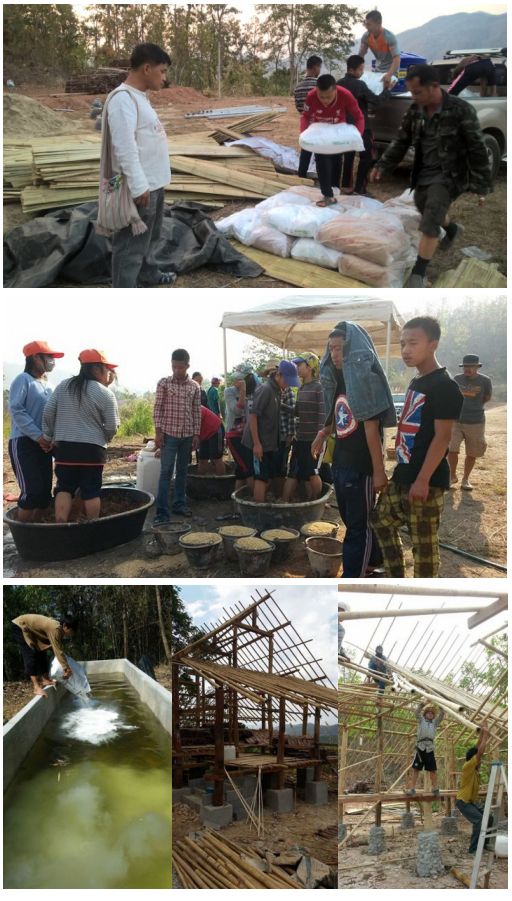

ภาพประกอบ 11-15 เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมทำร่วมเรียนรู้กับครูและผู้รู้ชาวชาติพันธุ์ในการทำพิพิธภัณฑ์

4) การเรียนรู้จากทำจริง (Real Practice) ผลจากกระบวนการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์นำมาเชื่อมโยงการเรียนรู้วิชาสัมมาชีพของชาติพันธุ์ในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นขั้นตอนจากการแนะนำของครูผู้สอนตามขั้นตอน และเรียนรู้การก่อสร้างจากผู้รู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไม่แปลกแยกจากการเรียนการสอนตามมาตรฐานการศึกษาของชาติด้านการงานอาชีพ รวมทั้งทักษะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาอย่างบูรณาการ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุกคนที่เรียนรู้จากการทำจริงร่วมกัน

2. ทักษะวิชาสัมมาชีพของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์และกระบวนการเรียนรู้

2.1 ทักษะวิชาสัมมาชีพของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ จากการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตจริง ได้แก่ การทำการเกษตร ทำนา เลี้ยงสัตว์ งานหัตถกรรม การทอผ้า การจักสาน การทำอาหาร ประเพณีพิธีกรรมและคติความเชื่อ ดนตรีและศิลปะการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งการเรียนรู้ทักษะอาชีพจากผู้รู้ที่เป็นคนพื้นเมือง เป็นการเรียนรู้ทักษะอาชีพจากการปฏิบัติจริงในชีวิตหลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาสาระในชั้นเรียนกับครูแล้ว นอกจากนี้การเรียนรู้สิ่งใหม่จากวิชาการสมัยใหม่ ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนยังได้เรียนรู้จากโรงเรียนเช่นเดียวกันเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ไม่ทิ้งสิ่งเก่า ส่วนทักษะสัมมาชีพจากการเรียนรู้ข้าวของเครื่องใช้และสื่อจัดแสดงในอาคารพิพิธภัณฑ์ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและสามารถอธิบายอาชีพของชาติพันธุ์ที่มีอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้อะไรบ้างในวิถีชีวิต และสามารถสืบทอดภูมิปัญญาการทำและใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์และสื่อต่างๆที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนได้

2.2 กระบวนการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ เพื่อส่งเสริมทักษะสัมมาชีพของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์เกิดจากผู้รู้ ครู ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและเรียนรู้ไปพร้อมๆกัน ทั้งผู้เรียนกับครูภูมิปัญญาชาติพันธุ์ ครูผู้สอนและคนในชุมชน เป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตวัฒนธรรมเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างมีชีวิตชีวา

ตารางที่ 1 เนื้อหา สื่อ และกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมทักษะวิชาสัมมาชีพ

วิชาสัมมาชีพ	สื่อจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สัมมาชีพแบบมีชีวิต	กระบวนการเรียนรู้	ผลที่ได้
เกษตรอินทรีย์	ไร่ นา/ เลี้ยงสัตว์/ ปลูกพืช	ในชั้นเรียน/ ในนาสหกรณ์/ นาเกษตรอินทรีย์/ ปฏิบัติจริง/ การทำโครงงาน/ ทบทวนผลงาน	ผู้เรียนรู้วิธีการทำนา เลี้ยงสัตว์ ปลูกผักเพื่อประกอบอาชีพพึ่งพาตนเองได้/ ได้ผลผลิตมาบริโภคในโรงเรียน
การงานอาชีพ	การทอผ้า/ การจักสาน/ การสีข้าว/ การแปรรูป/ เครื่องมือทำมาหากิน/ การทำอาหารชาติพันธุ์/ ผลิตภัณฑ์ชุมชน	เรียนรู้จากครูผู้สอนที่เป็นครูกลุ่มชาติพันธุ์/ ครูภูมิปัญญาชาติพันธุ์/ ครูภูมิปัญญาล้านนา/ การปฏิบัติจริงจากการทำโครงงาน	ผู้เรียนรู้จักเครื่องมือทำมาหากิน และทำผลงานสามารถนำไปขายประกอบการและเลี้ยงชีพได้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	ประเพณีพิธีกรรมของชาติพันธุ์	เรียนรู้จากผู้รู้/ การร่วมพิธีกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น/ การร่วมประเพณีและพิธีกรรมในชุมชน/ การบอกเล่าของคนในชุมชน	ผู้เรียนรู้เข้าใจประเพณีพิธีกรรมของชาติพันธุ์ ปฏิบัติประเพณีพิธีกรรมที่ดีงามของชาติพันธุ์ไม่ให้สูญหาย
ศิลปะ	เตหน่า/ การแสดงชนเผ่า	เรียนรู้จากครู/ สื่อวิดีทัศน์	ผู้เรียนมีความสามารถในการแสดงชุดวิถีชีวิตชนเผ่า และมีความสามารถในศิลปะดนตรีของชนเผ่า และแสดงให้ผู้อื่นชื่นชมศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ เกิดรายได้กับชุมชน
ภาษา	ภาษาปกาเกอะญอ 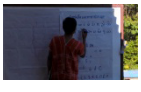	เรียนรู้จากครูภูมิปัญญา/ การทำโครงงาน	ผู้เรียนสามารถพูดและสื่อสารภาษาชาติพันธุ์ สื่อความคิดและสืบทอดความรู้ความคิดของบรรพชนได้อย่างถูกต้องและภาคภูมิใจ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	พันธุกรรมพืช/ พรรณไม้รอบชุมชน พลังงานแสงอาทิตย์ เทคโนโลยีสารสนเทศ	เรียนรู้จากการสำรวจในพื้นที่/ การทำโครงงาน/ ศึกษาทดลองจากสื่อ	ผู้เรียนรู้จักพันธุ์พืชในชุมชนและมีสำนึกอนุรักษ์พันธุ์พืช สมุนไพรและป่าไม้ที่ชุมชนชาติพันธุ์นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิต ผู้เรียนเรียนรู้การใช้พลังงานไฟฟ้าในอดีต และเทคโนโลยีที่ใช้ในปัจจุบัน

อภิปรายผลและสรุป

ผลจากการศึกษาการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วม จากการร่วมกันคิดและทำพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แหล่งเรียนรู้ ทำให้เกิดลักษณะของพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมทักษะสัมมาชีพในโรงเรียน 2 แบบ คือ 1) แบบแสดงวิถีชีวิตจริง ผู้เข้าเยี่ยมชมสามารถพิพิธวิถีชีวิตการเรียนรู้สัมมาชีพและมีปฏิสัมพันธ์เรียนรู้ร่วมกันกับครูและผู้เรียนในพิพิธภัณฑ์อย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งนำตัวบริเวณโรงเรียนทั้งหมดเป็นที่จัดแสดงวิถีชีวิตจริง และ 2) แบบแสดงวัตถุและสื่อต่างๆในอาคารปลูกสร้างตามแนวคิดภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ที่เพิ่งสร้างใหม่ ผู้เข้าเยี่ยมชมได้พิพิธวัตถุและสื่อต่างๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจอาชีพสัมมาชีพในอดีตจนถึงปัจจุบันของชาติพันธุ์ ซึ่งอยู่ระหว่างการรวบรวมและสำรวจข้าวของเครื่องใช้ของชาติพันธุ์ และการจัดทำสื่อภายในพิพิธภัณฑ์ อาชีพสัมมาชีพที่เป็นทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สัมมาชีพแบบแสดงวิถีชีวิตจริง ผู้เข้าเยี่ยมชมสามารถพิพิธวิถีชีวิตการเรียนรู้สัมมาชีพและมีปฏิสัมพันธ์เรียนรู้ร่วมกันกับครูและผู้เรียนในพิพิธภัณฑ์อย่างมีชีวิตชีวาในฐานการเรียนรู้สัมมาชีพได้แก่ การเกษตร การทำนา การเพาะปลูก ศิลปะ หัตถกรรม พันธุ์พืชในป่าอนุรักษ์ เป็นต้น ส่วนแบบแสดงวัตถุและสื่อต่างๆในอาคารปลูกสร้างตามแนวคิดภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ ผู้เข้าเยี่ยมชมสามารถพิพิธวิถีชีวิตการเรียนรู้การทำอาชีพสัมมาชีพจากข้าวของเครื่องใช้และสื่อต่างๆที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจากการวิจัยยังอยู่ในขั้นรวบรวมและสำรวจพัฒนาองค์ความรู้ของชาติพันธุ์ในอำเภอแม่แจ่ม เพื่อนำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ และกระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ของผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้รู้หรือครูภูมิปัญญาชาติพันธุ์ ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับชุมชน ผู้เรียนกับผู้มาแวะเยี่ยมชม ครู ผู้เรียน ชาวบ้าน ชุมชนและหน่วยงานองค์กรต่างๆเข้ามาเรียนรู้ด้วยกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ไม่ทิ้งสิ่งเก่า และผู้ที่มาเยี่ยมชมหลากหลายกลุ่มได้แสดงความเข้าใจในการเรียนรู้อาชีพสัมมาชีพของผู้เรียนในชุมชน และพร้อมให้การสนับสนุน เผยแพร่และต่อยอดการจัดการศึกษาของชุมชน จากการที่ได้เข้ามาพิพิธภัณฑ์เยี่ยมชมในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สัมมาชีพแบบวิถีชีวิตจริง อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาที่ให้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาคนสู่ชุมชน ครูและผู้เรียนมีความสุขความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาพิพิธภัณฑ์ของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ คนในชุมชนชาติพันธุ์แสดงความพึงพอใจต่อการนำความรู้ของชุมชนมาพัฒนาต่อยอดในสถานศึกษาและทำให้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิต เยาวชนมีอาชีพสัมมาชีพที่พึ่งพาตนเองได้กลับสู่ชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรี

พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมทักษะสัมมาชีพของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นรูปแบบการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน แสดงวิถีชีวิตจริงและแสดงวัตถุสิ่งของและสื่อต่างๆในอาคารปลูกสร้างตามภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ สอดคล้องกับสุทธาสินี วัชรบูล (2544) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เป็นขุมทรัพย์ทางปัญญา และการจัดกิจกรรมและรูปแบบให้เกิดขึ้นในแต่ละแหล่งเรียนรู้ ดำเนินการได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับความพร้อมและศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สัมมาชีพเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพในเชิงพื้นที่วิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งสายันต์ ไพรชาญจิตร์ (2558) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการแสดงคนพร้อมกับแสดงของและมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาคนให้มีความรู้ที่ถูกต้องและมีความสามารถที่เหมาะสมแก่สถานการณ์เป็นสำคัญ และกระบวนการพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้

หลักการมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง การฟื้นฟูพลังการกระจายอำนาจ และการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะสัมมาชีพแก่เยาวชนชาติพันธุ์ ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมในพื้นที่เฉพาะ รูปแบบพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แสดงวิถีชีวิตจริงในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้จำลองชีวิตชุมชนมาจัดไว้ในโรงเรียน แสดงกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการจัดการศึกษาสัมมาชีพไม่ทิ้งวัฒนธรรมชาติพันธุ์ และส่วนที่แสดงข้าวของเครื่องใช้จัดแสดงสอดคล้องกับการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและอาชีพสัมมาชีพของบรรพบุรุษ เยาวชนมีทักษะและเชื่อมโยงความรู้ใหม่ได้ ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เป็นการเสริมความเข้มแข็งของชุมชนทั้งระดับโรงเรียนและชุมชนชาติพันธุ์ในท้องถิ่นการจัดการศึกษาในชุมชนการเรียนรู้เป็นการคิดริเริ่มของครูและชาวชาติพันธุ์ในชุมชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากผู้สนใจและมอบให้โรงเรียนนำมาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ นับเป็นการพัฒนาจากศักยภาพทั้งจากภายในและภายนอก ทั้งชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนชาติพันธุ์ และผู้มีส่วนร่วมจากนอกชุมชนที่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่เชื่อมโยงกับความรู้ของชาติพันธุ์ในท้องถิ่นตัวพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ที่เป็นที่รวบรวมข้าวของเครื่องใช้ ยังอยู่ระหว่างการรวบรวมและสำรวจข้าวของเครื่องใช้ของกลุ่มชาติพันธุ์และการจัดทำสื่อความรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ จึงยังคงมีกระบวนการพัฒนาสื่อภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องโดยได้รับความร่วมมือจากผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน อาชีพสัมมาชีพที่เป็นทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สัมมาชีพแบบแสดงวิถีชีวิตจริงและแบบแสดงวัตถุและสื่อต่างๆ ในอาคารปลูกสร้างตามแนวคิดภูมิปัญญาชาติพันธุ์ แสดงเนื้อหาที่มีสาระความรู้สอดคล้องกับหลักสูตรของชาติที่ส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่น ช่วยให้การเรียนรู้เกิดทั้งจากในระบบและนอกระบบการศึกษา ผู้เรียนและผู้ศึกษาสามารถหาความรู้ได้จากวิถีชีวิตจริงในโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้ และสื่อที่จัดแสดงในอาคารพิพิธภัณฑ์มีการสอนบูรณาการระหว่างวิชาเพื่อให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาติพันธุ์และอาชีพสัมมาชีพของชุมชน ซึ่งแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ทั่วไปที่ให้ความรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้านเดียว ที่เป็นการเพิ่มพูนความรู้จากการชมและดูวัตถุสิ่งของมากกว่าการปฏิบัติให้รู้จริงจากแหล่งเรียนรู้ นอกจากนี้ยังสนองตอบความต้องการของผู้เรียนเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้อาชีพสัมมาชีพจากสื่อต่างๆที่เกิดจากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ กระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สัมมาชีพทั้งสองแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้เรียน ผู้รู้หรือครูภูมิปัญญา และคนนอก เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งจากการเรียนรู้จากการฟัง บันทึก คิดค้นคว้าด้วยตนเองและร่วมกับครูและเพื่อน การเรียนรู้จากการร่วมมือกันทำกิจกรรมจนเกิดผลสำเร็จ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะเรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเองเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเรียนรู้พัฒนาจากฐานภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ควบคู่กับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ปณิตา สระวาสี (2557) กล่าวถึงพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ว่ากระแสข้ามชาติเรื่องการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมชาติพันธุ์มีความหมายใหม่ว่าเป็นสิ่งมีค่าต่อการเรียนรู้เป็นทั้งมรดกและทุน และสร้างอำนาจให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมนำเสนอภาพแทนตนเอง สอดคล้องกับพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมทักษะวิชาสัมมาชีพแก่เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งพาตนเองด้วยการเรียนรู้สัมมาชีพชุมชนทำให้เกิดคุณค่าและดำรงชีวิตได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ควรจัดขึ้นในสถานศึกษาตอบสนองการพัฒนาทักษะอาชีพสัมมาชีพของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตแตกต่างออก

ไปจากวิถีชีวิตแบบเมือง ให้คนชาติพันธุ์ได้มีการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองได้ตามสภาพทุนและมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาและพร้อมจะนำมาสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ที่เชื่อมโยงกับทุกสาระการเรียนรู้และทำให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่ ๆในตัวผู้เรียนกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีทักษะอาชีพสัมมาชีพ ทักษะคิด และทักษะการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในโรงเรียนและชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะวิชาสัมมาชีพชาติพันธุ์ที่เป็นพิพิธภัณฑ์ทั้งแบบมีชีวิตและจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ ควรมีการพัฒนารูปแบบการใช้สื่อที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์นี้ สร้างกระบวนการเรียนรู้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ “ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้มหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2558” จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอ้างอิง

ปณิตา สระวาสี. (2557). อ่านภาพแทนกลุ่มชาติพันธุ์ในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ สปป.ลาว. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. 10(1) : 25-49

สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (2550). *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.

สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (2558). พิพิธภัณฑ์บริบาลกับการจัดการมรดกวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*. (3 กันยายน 2558) : จาก http://jas.aru.ac.th

สถาบันวิจัยชาวเขา. (2555). *พิพิธภัณฑ์ชาวเขา*. เชียงใหม่: กรมประชาสงเคราะห์.

สุทธาสินี วัชรบูล. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ขุมพลังแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อคิน รพีพัฒน์. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข.